

OK. 534.2.

B. A II

II d
82

DE
ELEGANTIA
DICTIONIS POETICAE
 IN
 MEMBRIS HVMANIS
 AFFECTVVM LOCO POSITIS
 COMMENTATIO PRIMA

QVAM
 PRAESIDE
IOANNE FRIDERICO HILLERO

PROF. POES. PVBL. ORDIN. ALVMN
 ELECT. EPHORO

D. XVI. SEPTEMBR. c1816ccLXVI

IN AVDITORIO MAIORI

TVEBITVR

AVCTOR

M. CHRISTIANVS GOTTLIEB CLVGIUS

VITEBERG. SAXO

VITEBERGAE
 TYPIS IO. CHRISTOPH. TZSCHIDRICHII

DE
BIBLIOTHECA
ANTICA
POTICA

12
HUMANIS
POSITIS

ORATIONE
HILBERO

IN
CIVITATE

SENATVS IN SAXONIA SACRA SVMMI
PRAESIDI
ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO
PROPRAESIDI
PERILLVSTRI AC GENEROSISSIMO
CAETERISQVE
CONSILIARIIS
ATQVE
ASSESSORIBVS
MAGNIFICIS SVMME VENERABILIBVS
ILLVSTRIBVS ATQVE AMPLISSIMIS
DOMINIS AC PATRONIS
SANCTISSIME OBSERVANDIS
HAS ACADEMICORVM STVDIORVM PRIMITIAS
FRISCA CLIENTIS FIDE
D. D. D
VENERATIONIS PVBLICAE SIGNIFICANDAE CAUSA
QVA
MERITA IPSORVM DE OMNI REPVBICA MAXIMA
COMPLECTITVR

ET SICVT
RES SPESQVE SVAS OMNES
IPSORVM TVTELAE

SVBIECTISSIME TRADIT
SVSCIPIENDAS ORNANDASQVE

ITA CVM
GRATVM MEMOREMQVE ANIMVM
PRO TOT TANTISQVE BENEFICIIS
ALIIS NEQVEAT OFFICIIS DECLARARE
VOTA NVNCVPAT RELIGIOSISSIMA
VT NVMEN BENIGNISSIMVM
QVOD SACRORVM DECVS AC LITERARVM DEFENDIT
HAEC SALVTIS PVBLICAE COLVMINA
PROTEGAT
QVO AETERNA LAVDE FLORENTEM
VIRTVTIS SVAE GLORIAM
CONTINENTIBVS ACCESSIONIBVS CVMVLENT
ET CONSILIORVM PRVDENTIA
FORTVNAQVE MANENTE
POSTERIS EXEMPLVM PRODANT

obsequio perpetuo deuinctissimus

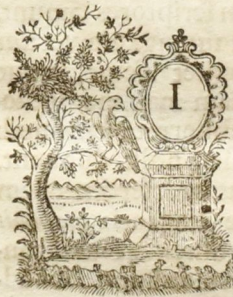
M. CHRISTIANVS GOTTLIEB CLVGIVS

DE
ELEGANTIA
DICTIONIS POETICAE
IN MEMBRIS HUMANIS
AFFECTIVVM LOCO POSITIS

PROOEMIUM

I

In illustri, quae floret Portae, schola, foecunda tot alumnorum matre, vero Saxoniae ornamento, probatissimoque summae Nutritorum beneficentiae monumento, literis olim quum operam nauarem, *Freytagium*, at, quantae per orbem eruditum existimationis famaeque nomen! quam venerabilem doctrina, docendi pericia, grauitate, pietateque virum! cuius in tumulum vel hodie flores spargere multo ducerem honori! *Freytagium* inquam, in classicis Latii scriptoribus enodandis illustrandisque, praeter alia plura, usum maxime loquendi admiratum fuisse, discipulisque ut memorabilem commendasse, memini: in quo id praesertim attendendum dicebat, quod veteres illi unicuique fere corporis humani membro res quasdam tribuere,

Dicendi occasio.

A

buere,

II DE ELEGANTIA DICTIONIS POETICAE

buere, idque earum sedem nominare, consuerint. Addebat insuper Senex grauissimus, opus fore non spernendum plane, nec omnino superuacaneum, si quis locos scriptorum, id comprobantium, in unum colligere volumen, huiusque dictionis reddere velit rationem. Hinc, credo, factum fuit, ut, in perlegendis Graeciae Latiique scriptoribus, ad hunc loquendi modum maxime attenderem. Attendi tamen ita, ut ad designandos affectus eundem plerumque adhiberi cognouerim, imo membra humana affectuum loco poni solere a scriptoribus, ipsorum affectuum ne verbo quidem mentionem facientibus. Singularem inde oriri *elegantiam* nemo negabit, qui secum ponderaturus est, hoc ipso unam vocem duas animo lectoris tum proponere, tum reuocare notiones, ideoque maxime neruosam dici debere, vel, ut grammatici parum commode eloquuntur, praegnantem. Affectus scilicet non indicatur tantum, sed simul etiam vel modus, vel locus, quo in homine se exprimat, cum lectoribus communicatur. Ita praeter alios carminum scriptores canunt, ut non omnia dicant, quae foecundo se sistunt ingenio, verum quaedam omittant consilio, quae ipse cogitet lector, atque mente addat: breuitatis quoque sunt quam maxime studiosi, quoniam loquacitas a bono carmine abhorret: eiusmodi ergo voces adhibere ipsorum subiinde esse, nulli dubitant. Hinc nec miratus fui, quum apud poetas praesertim talem loquendi formulam reperirem. Inde de *elegantia dictionis poeticae* inprimis me scripturum esse in commentationis fronte promisi. Prosaicos scriptores eundem nonnunquam adhibuisse tropum, eadem usos esse elegantia, membra corporis humani affectibus sacra nominasse, ideoque epitheta quaedam, quae rem extra dubitationem ponant, addidisse, plane non inficio, corpus modo humanum, ipsius affectus loco positum, vel inprimis apud poetas occurrere, vel ita a me apud ipsos obseruatum esse profiteor, ideoque a potiori hic fieri cupio denominationem. Fides insuper habenda videtur Quinctiliano, qui a poetis inprimis, quicquid animi commo-

commotionibus feruiat, petendum cenſet, dum l. 10. *Inſtit. Orator.* c. i. n. 27. p. 490. edit. *Gefner.* ab illis non ſolum in rebus ſpiritum, et in verbis ſublinitatem, et in perſonis decorem, ſed et in affectibus motum omnem peti poſſe dicit. Cui et hoc accedit, quod imitantur non raro proſaici, et inter hos oratores atque panegyriſtae, poeticos loquendi modos, alto aeque nonnunquam incedentes cothurno, quem foccum tamen nominaueris, noſtro prae intumefcente ſaeculo, quo montes ſaepe parturiunt, nec quidquam vel recte, vel pulchre, dictum iudicatur, quod hyperbolis reſertum non ſit. *) Temporis, quod vel in academia ab academicis laboribus atque ſtudiis vacabat, in poetarum veterum lectione conſumpti, me neque adhuc poenituit unquam, neque poenitebit poſtea. Latini enim non ſoli, neque Graeci tantum rem viam quaſi ita eloquuntur, verum crebra ſacri codicis Vet. Teſt. librorumque eius praefertim metrorum lectio me docuit, apud Ebraeos eandem dicendi elegantiam in uſu quoque fuiſſe. Omnes norunt, quantae obſcuritatis multi ebraeam accuſauerint linguam, adeo ut faſoſus ille *Edelmannus*, quem tanta contentione, tamque efferata in dicendo acrimonia, infulſa tamen libidine, ſcimus religionem chriſtianam impugnauit, ut conuiciis, quibus

A 2

omnes

*) In dicendi genere, vere ſublimi, longe aberrare noſtri temporis homines, ab exemplis veterum oratorum, praeter alios, noſtrae decus academiae inſigne, meumque dulce praefidium, *S. Venerabilis WEICKH-MANNVS* docuit in praefatione ad librum, anglico ex idiomate germanice verſum: *Philipp Sceltons Predigten.* Idem fere *Quintilianus* l. 10, 2, 22, 27. *Id ſcilicet maxime vitandum eſt, ne in oratione poetas et hiſtoricos, (multo minus forſan in oratione ſacra) imitandos putemus. Sua cuique propoſita lex, ſuis cuique decor eſt. Nec comoedia in cothurnos aſſurgit. Imitatio, cauendum, ne ſit in verbis tantum. Illuc intendenda mens eſt, quantum fuerit illis uiris decoris in rebus atque perſonis, quod conſilium, quae vis probandi! etc. Saepe tales, externorum imitatores nimios, caſtigauit Werenfelsius: de meteoris orationis.*

III DE ELEGANTIA DICTIONIS POETICAE

omnes lacēssit, a nemine, ab omnibus vero sociis lepido dicendi genere venustoque, superatus fuerit, *) eam furum linguam esse non erubuerit affirmare. Hi sicut in variis, sed lubricis admodum, argumentis enunciationis suae praesidium ponunt, ita et in hoc palladium quaerunt temeritatis pariter atque inscitiae, quod unam eandemque vocem tam varios diuersosque plane admittere significatus clamitent, v. c. בָּרַךְ maledicendi et benedicendi, **) נָפַח nasi et irae, ut, quis sit verus verborum sensus, inde certo erui non possit. At! nonne hi boni viri pudore suffundantur, si vel intelligant, et secum reputent, apud Latinos, Graecos, alios, eandem usu venire loquendi formulam? Has igitur prius addiscere linguas, nec poetarum veterum carmina negligere se debere sentient, quam de ebraeae linguae difficultate, eiusdemque troporum vario usu iudicium ferre, alto sibi sumant supercilio. Mihi quidem hanc linguae analogiam, poetarumque lectionem, multum attulisse iucunditatis, imo verum sacrorum verborum sensum saepius suppeditasse, cordate fateor. Non igitur est, ut eiici vel proscribi debere e republica atque ciuitate bene constituta putemus poetas cum
Plato-

*) Ita iudicat CLEMMIVS in der vollständigen Einleitung in die Religion und gesammte Theologie I B. p. 164. ihm hat es an Schimpfen, an und vor sich, noch keiner, in der wüthigen und feinen Art sich auszudrücken, aber alle Freigeister zuvorgethan. De quo iudicio viri diligentissimi persuasus erit, ipse qui scripta euoluet Edelmanni.

**) Ad vocem בָּרַךְ quod attinet, paucis difficultati occurri poterit. Duplicem in hac voce obtinere posse significatum, facilius credes, si tecum reputaueris, generalem ipsi inesse genua stectendi notionem. Genua stectebant orientis gentes modo in accessu, non sine centenis votis pro aliorum incolumitate nuncupatis, modo quum discederent, unde Valedicendi potestas existit. Hinc factum est, ut, missa significatione primaria, dictae Benedicendi et Valedicendi notiones obtinere coeperint.

Platone. *) Flumen enim moris humani, sic vocat Augustinus **) consuetudinem poetas legendi, hoc, inquam, flumen, dummodo ne nostra nimis sicceat aetate, (multi scilicet poetas latinos non legunt, pauciores adhuc graecos!) non raro multa auri ramenta riuorum alluione defert, quibus veritas ornatur, iucunditatemque afferat maiorem. Ex eorum ergo partibus, vel nostrarum commentationum indole ductus, stare non possum, qui nullum profanae scientiae usum in explicandis sacris literis, loquendique formulis concedere volunt. Multiplicem potius esse eum, luculenter apparebit, si demonstraero, eandem elegantiam poetas sacros in designandis affectibus adhibuisse, quam graeci, latini, alii admiserint. Id certe eo minus mirum, quo certius est, affectus naturales esse, unoque se atque eodem modo magnam partem exprimere in corpore humano, cuiuscunque aliquis sit nationis atque populi.

§. II

Medicorum inprimis scio interesse, affectuum naturam intelligere, effectusque nosse. Ad horum cognitionem peritiorum quadam coacti feruntur necessitate, quum sedatio eorundem non leue sit conualescendi remedium, sicut vehementia multos morbos excitat augetque. Hinc ab his, vel primis, difficilis huius doctrinae potuit expectari explicatio. Hos sequuntur Ethici, quos non ignoro, pari, licet paulo ferius, studio in id incubuisse, ut, quomodo affectus regi possint,

Instituti ratio.

A 3

lnt,

*) Quocum consentire videretur, quem Cicero loquentem inducit Tuscul. Quaest. II. c. 11. Recte enim ibi a Platone eductos esse et republica dicit poetas. Digna sunt, quae legantur Ciceronis verba.

**) Confess. l. 1. c. 16. Opp. T. I. p. 56. ex edit. Benedictinorum e congregat. S. Mauri: *Vae tibi flumen moris humani? Quis resistet tibi? Quamdiu non sicceberis? Quousque volues Euae filios in mare magnum atque formidolosum, quod vix transeunt, qui lignum conscenderint?*

VI DE ELEGANTIA DICTIONIS POETICAE

sint, inuestigarent, et quae quantaque afferat damna nimia eorum relaxatio, docerent, quod sane sine totius capitis fusa disciplina fieri haud potuit. Et quid de rhetoribus dicam? qui certe, quoniam res eo redit, ut oratoriae finem in persuasione, concitandis partim, partim leniendis affectibus, positum esse videamus, hunc agrum incultum relinquere non debuerunt. Sine concitatione nimirum et compositione eorum caetera in oratione, nuda, ieiuna, infirma, ingrata sunt, et spiritus velut operis atque animus in affectibus est, teste Quinctiliano, *Instit. Orat. l. 5. c. 2. n. 7.* Imo affectuum notitia vnicuique quam maxime utilis est. Agatur nimirum de praeteritis hominum actibus, agatur de futuris, affectus nosse, eorundemque signa perspecta habere, perquam iucundum, perquam commodum est, quum ab iis omnes fere omnium actus proficiuntur, et, qualis cuiusque animi affectus est, talis est homo, ut bene monet *Cicero Tusc. Qu. V. 47. c. 16.* Non potuit igitur fieri, quin affectuum natura a variis exacte pertractaretur. *) Prouerbum vero et hic locum habet: duo quum faciunt idem, non est idem. Vario scilicet modo, varioque consilio, hanc causam egerunt, ob varium, quem sibi propositum habuerunt, finem. Licet ergo, multitudinem illorum, qui circa affectus indagandos occupati fuere, virtutemque virorum, hac in re principum, si spectaueris, pauca modo restare videantur, quae dicenda sint, nec campus dignus, in quem de nouo descendatur; ii tamen, qui rem curatius ponderabunt, facile cognoscent, largam adhuc restare messem, praesertim quum saepe, ne in praecipuis quidem, quod

*) Vir celeberrimus, LESSIVS, quum, anno amplius, munus Doctoris Theologi in academia Gotingensi publicè capesseret, orationem habuit: *De commodis, ex curatiori affectuum sensuumque humanorum notitia ad theologiam, praesertim mores spectantem, redundantibus, ad eamque sibi viam pandit programmata, quod quaestionem soluit: quantum intersit humanae mentis affectus nosse.* Posterior libellus ad meas manus nondum peruenit, prior, ne scio quidem, an lucem viderit.

quod ad affectus spectat, inter se consentiant eruditi. Quaedam ergo et hic de affectibus, quantum scilicet ad rem meam pertinet, pro commentandi ratione attulisse ac diiudicasse iuabit, orationique sensim immiscuisse. Quid affectus ergo sint, breuibus dicam: eorum vehementiam describam: scriptores, qui eos vel ipsi definiuerunt, vel expresserunt elegantius, protraham: in quo membro corporis humani conspiciantur, partim experientia edoctus, poetarum partim testimoniis suffultus, enarrabo: tandem vero, quod praecipue e re mea est, num membra ea affectuum loco posita fuerint simpliciter, inuestigabo. Neque tamen loca scriptorum vel poetarum colligam; hoc enim vel glossaria conficientium putauit, vel plane superuacaneum, et, si qua in iis colligendis eruditionis species est, ea certe praecipua, si cauemus, ut ne eruditionem affectare videamur. Verum, et quod maximum est, e contexta verborum serie demonstrabo, voluisse poetam his verbis eiusmodi affectum indicare, ubi de elegantia locutionis istius plura. Idem vero, ut dixi, apud Ebraeos reperi. In praecipuis ergo S. S. locis, quae huc spectant, haerebo, ut, si eorum tractationis ambitum spectaueris, caetera tibi forsitan in transitu, ad analogiam linguarum modo testificandam, elegantiamque dictionis ebraeae vindicandam, dicta videri possint. Quae clara sunt, atque perspicua, quod certe in membris prioribus ita se habebit, breuiter indicabo. Quaedam vero simul quum posthac occurrent, quae Criticorum cruces merito appellaueris, et, quid hic sim conaturus, experiare. In illud nimirum tempus aetas nostra incidit, quo pro lubitu ebraeum codicem mutare solent, dicunt vero emendare, qui splendido Criticorum exornari cupiunt titulo. Interpretes vero atque commentatores profanorum scriptorum optimi, vel in istis aliquid mutare erubescunt, nisi id in re manifesta, cum veterum dicta sic citantium consensu, atque codicum satis probatorum sit suffragio. A lectione igitur S. literarum vulgari, codicumque probatissimorum, adhuc cognitorum, auctoritate suffulta recedere, multo magis mihi

hi duxi religioni, eiusdem potius lectionis fidem, non semel testimoniis profanorum, eundem, cui fides derogatur, tropum usurpantium, stabilire conabor. Quodsi accidit, ut nonnulla loca occurrant, quae e lectione nostra primo obtutu commodum non praebeant sensum, ea certe maiori tractari debere diligentia credo. Nec tamen omnia, quae dici poterunt, hic in unam fere compagem, quod plerumque accidit, cogam, ea potius attingere, fusius saltem tractare, penitus nolo, quae ad fidem verbis faciendam nihil conducunt. Restat, ut ab unica, in quam incurrere possim, me adhuc liberem iniuria. Elegantiam scilicet dictionis poeticae, quae in membris corporis humani, affectuum loco positis, occurrit, delineabo, nihilo tamen secius virtutum aliarumque rerum rationem simul habebo. Nolis ergo cogitare, haec omnia me ad affectus referre, canonem potius philosophicum etiam hic velim in memoriam reuocare, et a potiori hic fieri denominationem putes. Possum tamen et hac ratione iam me purgare, quod ipse *Io. Bapt. Hamelius*, ut taceam alios, virtutum nomina affectibus immiscuerit, nec omni carere haec methodus fundamento videatur. Sunt nimirum affectuum, ut *Quincilianus* l. 6, 2. notauit, antiquitusque traditum dicit, duae species, alteram graeci $\pi\alpha\theta\omicron\varsigma$ vocant, quam latini vertentes recte ac proprie affectum dicunt, alteram $\eta\theta\omicron\varsigma$, cuius nomine, ut ipse iudicat, sermo romanus caret; mores appellantur. Affectus ergo illos concitatos, hos mites et compositos, esse dixerunt, in altero leniter, in altero vehementer, commotum esse animum iudicarunt. Hac notione generali me mores quoque velle comprehendere scito.

§. III

*Rerum dicendarum ordo
arque amplitudo.*

Affectuum indagatores varium in pertractandis ipsis non modo obseruant ordinem, verum in eo quoque, quot genera constituenda sint, dissentiant. Quo faciliorem me veniam impetraturum, spero, si in persequendis affectibus fuero liberius versatus. Intellexi, si singulorum affectuum
ratio.

rationem habere vellem, unius eiusdemque membri humani saepius fieri mentionem, quum vel plura unus regat membra. Ipsorum in corpore humano membrorum colligatio faciliorem praebuit dicendi ordinem, licet et in hoc omnem eiusdem affectus repetitionem euitare non valuerim; cui rei aequus lector facile ignoscet. Omnibus nota est corporis diuisio, quae apud Medicos in usu est. Hi tribus cautatibus absolui dicunt omne corpus, *Capite* scilicet, *Thorace*; atque *Abdomine*. In unaquaque parte quaedam inueniuntur membra, quae affectibus sacra sunt, et, quae affectuum loco posita esse credo. Hanc diuisionem meam facio, eamque ed lubentius sequor, quo accommodatiorem ipsi corporis humani structurae perspexi, atque ueriores, quae non nisi ab eo, qui sui ipsius plane ignarus sit, reici possit. In tres ergo sectiones omne scriptum diuidam; In prima de Capite, speciatim fronte, facie, supercilio, oculis, naso, ore, caeteris, commentabor; Secunda de corde et iecore praeter alia aget; Tertia stomachum et reliqua viscera, genua item et ossa considerabit. Primae sectionis specimen aliquod generale tibi iam sisto. Rerum, quae dissertationibus hisce inerunt, capitibus sic uniuerse expositis, ut statim quid quaeri, quidue inueniri possit, declaratum simul fuerit, addam, necesse est, totam rem non debere ex hac, quam, ob certas rationes arctioribus limitibus obductam, communico tecum, commentatione diiudicari. Tam amplus insuper hic campus est, ut, quum in eo oratio maxime possit exultare, in unius scripti academici angustias comprimere haud potuerit. Quodsi res ex sententia successerit, lectorique ea sese commendauerit, proximis fere mensibus reliquae prostabunt partes. Si quid a me fuerit prolatum, quod ueritati minus respondeat, facile redargui me refellique pariar. Noui quidem, esse huiusmodi homines, qui, si fuerint etiam blande reprehensi, iniquo ferunt animo, qui, ut cum Cicerone loquar, *Tusc. Qu. II. 2. 3.* certis quibusdam destinatisque sententiis addicti atque consecrati sunt, eaque necessitate constricti, ut etiam, quae non

soleant probare, ea cogantur constantiae causa defendere. His hominibus pertinacioribus nolo annumerari. Veritatis amans cum ipso ultra id, quod verum, verosimile saltem occurrerit, progredi non studeo, et refellere sine pertinacia, refelli sine iracundia cupio. Nullus insuper dubito, quin operae pretium fecerim. Quod eo confidentius mihi persuadeo, quo magis laudatus, qui Gottingam ornat, Theologus venerabilis optauit, ut in hanc arenam aliquis descendere velit. Noui quidem neminem, qui hoc negotium totum sit exsecutus, imo ne id quidem qui profequi fuerit conatus. Quamquam enim apud varios varia, quae spectant, reperiunda sunt praeclara, id tamen vel alia methodo, vel sparsim, vel ita fit, ut partes tantum quaedam sint feliciter elaboratae. Ipsa tamen rei grauitas tractationem eiusdem minus plenam, nec omnino absolutam excusabit, apud eos praefertim, qui norint, quantae amplitudinis sit, in quem exspatior, campus, quantae difficultatis, quantique laboris, hominum inuestigare recessus. Affectus enim qui mouere tentat, sicut prius affectus sit, necesse est, Quinciliano monente, ita etiam, qui de iis scribere sibi sumit. Plurima modo in Commentationibus nostris niteant, paucis beneuolus non offendatur lector maculis, quas, ut Horatius de arte poetica v. 352. coll. 347. canit: *Aut incuria fundit,*

*Aut humana parum cauet natura. Neque ex eodem alii regerant:
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.*

SECTIONIS PRIMAE
DE CAPITE
MEMBRUM PRIMVM
DE CAPITE GENERATIM

§. I

*An affectibus
differunt affe-
ctiones. Consti-
tutio affectio-
num definiti-
ua.*

Affectus in genere quid sint, paucis dispiciendum est. Pro more igitur amoreque nostro in veteres ante omnia videamus, quid de illis illi? Docemur primo, differre affectus

ctus ab affectionibus, apud Latinos. Idque eo studiosius teneamus, quo plures sunt, qui contra dicant, et quo maior obscuritas inde oritur, si modo late, modo stricte, vox sumatur. Occurrunt omnino loca quaedam apud Ciceronem atque Senecam, quae nobis persuadere possint, has esse voces, unam eandemque rem denotantes. Quis insuper ignorat, perhibere Gellium, Noct. Att. l. fin. Latinos τὰ πάθη Graecorum per Affectiones aequae ac Affectus enunciare solere, nihil tamen secius causae suppetunt non leues, ut credam, voces has differre inter se, multoque latius patere notionem Affectionum, quam Affectuum, quod clarius e definitionibus, e Cicerone suppeditandis, elucebit. Affectionem scilicet de Inuent. l. n. 36. vocat *animi, aut corporis ex tempore, aliqua de causa, mutationem*. Non displicet penitus haec oratoria magis quam philosophica definitio. Praecise satis loquitur morum ille praeceptor, et ita, ut in affectus omnia quadrare videantur. Indicat nimirum affectuum sedem, animum, addit, in quo consistant, mutatione illius, nec causas silet, et effectus in corpore, qui nonnunquam accidunt. Haec bona satis, imo meliora, quam a recentioribus nonnullis proferuntur. Onerant hi definitionem diuisione, qua supersedere facili possint negotio. Nominant commotiones ex appetitu vel auersatione ortas. Melius Cicero eam omittit. Dicit: aliqua de causa, de quam? non curat: ea demum sit iucunda, atque suaui, ut amor et gaudium inde, aliique, qui ex iis fluunt affectus, oriantur, siue sit aduersa, ut taedium odiumque inde trahat originem, atque reliqui sequantur, nihil interest. Haec omnia affectibus tribuenda sunt. Eodem ergo, inquis, pertinent, quo affectiones? At, salua res est! Mentionem Cicero facit corporis, de mutationibus enim loquitur animi aut corporis, ideoque aperte confitetur, longe latiore esse notionem affectionum, quam affectuum. Omnes affectus sunt affectiones, non contra. Bene ac sapienter corpori tribues affectiones, e. c. morbum atque debilitatem, affectus autem non ita. Neque obiiciat quisquam, corpus sigillatim nominare Cicero-

XII DE ELEGANTIA DITIONIS POETICAE

nem, quoniam in affectibus plerisque, pro potestate, quam in corpus habet anima, intimaque inter utramque partem conjunctione, corpus etiam moueatur, et de internis cogitatis saepe non fallax prodat testimonium. Morbum enim atque debilitatem ad species affectionum refert, quae num affectibus, proprie dictis, commode annumerari possint, ipse iudicabis. Quid quod Tusculanae Quaestiones, quae sedem fere omnis tractationis de affectibus constituunt, prolata in clariore adhuc collocant luce. Vocatur ibi *l. 4. c. 13.* vitiositas constans in tota vita affectio, et iterum eodem loco vitia affectiones manentes, easdemque ab affectibus, tanquam commotionibus transeuntibus atque mouentibus, separatas dicit. Latius igitur patere affectiones constat, et ab affectibus, stricte sic dictis, differre, vel, si mauis, dicas, duplicem esse affectuum notionem, unam strictiorem, de qua hic inprimis sermo est, latiore alteram, quae affectionum nomine veniat. Si quando affectibus immiscuerim affectiones, eum id male non habebit, qui in mentem, quae circa finem proleg. §. 2. dicta fuer, reuocabit.

§. II

*Affectus, quid
sint? et qui eo-
rum gradus?*

Perspecta ergo definitione affectionum, ad affectus proprie sic dictos, transeo. Idem suppeditat, in quo consistant, Cicero, loco, quem citauit, classico, *Tusc. Qu. I. 3.* ubi de iis accurate et ex instituto praecipit. Affectus, inquit, sunt motus animi concitati, rationi non obtemperantes. Quae quam bene dicta sint, uberius paulo dicam, indeque potiores partes depromam, parum curans, alii quomodo eos descripserint, idem quippe aliis vocibus annuentes. Omnia certe, quae recentiores dixerunt, paucis hic complectitur Cicero. Sunt affectiones non commotiones ordinariae, verum quam maxime extraordinariae, atque vehementes. Dicit ergo motus animi concitato. Neque debet haec additio negligi, licet vehementior sit unus altero. Crescit affectus per suos gradus. Debilis in primo atque lenis, in summo gradu vehemētissimus. Non hic tantum, sed ille quoque affectum constituit.

tuit. Iure hic primo loco consideranda est generalis illa animi constitutio, ad rem, quae tibi se sistit, et ad quam animus, bona si videtur esse, inclinatur, quam, si mala, auersatur. Hinc *Inclinationis* nomine venit. Hanc si homini naturalem, minimeque vituperandam, vocauerimus, eo minus a veritate aberrabimus, quo certius est, bonum semper appetere voluntatem, a malo abhorre, nec ullum extitisse hominem, qui instinctum non habuerit felicitatis, quae bono prouehitur, malo impeditur. Quem certe appetitum naturalem boni, qui initium, seu primus affectuum gradus est, nemo philosophorum improbat. Attamen, quam confuse, bone Deus! homo res animo complectitur, apparentes ut veras, veras ut falsas, noxias ut utiles. Ex repraesentatione autem omnis in rem nisus oritur. Affectus audimus esse commotiones animi vehementes, ex appetitu sensitiuo ortas. Elegantius, qui latinitatis amore tenetur, cum hoc Latii decore dicit: rationi non obtemperantes. Speculo quasi utitur homo, eoque fallaci, quod res modo, sicut apparent, ante oculos proponit. Quae quum nihilofecius approbantur, gradus alter, *Consensus* existit, quem certe homo non adderet, omnia si distincte semper perspiciere studiose quaereret. Recta enim ratio eum suspendit. Verum appetitus praecurrit mentem, ratio interim exulat. Accedit tandem tertius, homo quo vult, iubet, imperat, quo monita, praecepta, praemia omnia, quo grauissimas etiam poenas susque deque habet, quo, quae contra dicuntur, omnia imprudenter spernit, quo, summo impetu, summo saepius stupore, in rem obtinendam fertur. Videret meliora probatque, deteriora sequitur. *Impetus* unde audit. Atque hunc gradum tertium Cicero maxime spectat, e disciplina Stoica, quando negat, affectus rationi obtemperare. Quapropter Ciceronis definitio sic concipienda erit, omnes si gradus affectuum comprehendere debeat: affectus sunt motus animi concitati, qui rationem non sequuntur. Fusius paulo, quam necessarium videri possit, hos gradus enumeravi. Habeo huius rei rationes, quas accipe. Diuersitas vehementiae in di-

uerſis affectibus inde melius perſpici, et liſ de affectuum proſcriptione omnimoda, vel, ut aiunt, eradicatione, eo facilius dirimi poteſt, de qua poſteriore forſan alibi copioſius. Sequentibus tandem haec tractatio inferuit. Paucis hic modo id non ſilendum, Stoicos olim, dum omnem affectum repudiarent, extirpandumque ex homine dixerunt, varios, circa hos gradus, nec exiguos admiſiſſe errores, a Fanaticis, ſingularis pietatis colore approbatoſ, quamuis multa de gradibus hiſ praecipiant frugifera, ab Salmaſio copioſius in Epictetum et Simplicium tractata, p. 25. ſeq. Hi in uniuerſum omnes, miſſis gradibus prioribus, tertium demum attenderunt, quod uel ex eo patet, quod affectum per *ὀργὴν* explicauerint, et uocem *πλεονάζουσαν* addiderint, quod dubium non eſt, quin de tertio demum gradu dici poſſit. Noli iam illoſ ex ſomno excitare, qui de diuina *ἀπαθεία*, antiquo illo ſomnio, mira ſomniant. De hac enim controuerſia, num ex eadem graduum confuſione originem trahat, nec ne, infra erit dicendi locus.

§. III

Quo uehementior affectus, eo plura extant ſigna in corpore.

Differt ergo unus idemque affectus graduum uehementia. Differunt et inter ſe quam maxime, ut unus altero ſit multo uehementior. Cogitemus commiſerationem erga amicum, inimicorum iniuria preſſum, quartaque quaſi luna natum. Uehementius commouemur aſpicientes, uel audientes ipſum, quam ſi alium quemque, hominem inſuper nobis inimicum, imo diſſolutum, cuius mores prauis non poterant non hancce fingere fortunam, miſeria laborantem, uidemus. Triftitia uidelicet huius quidem noſ afficit calamitas. Homines enim ſumus, aliisque faciendum eſſe putamus, quod nobis, ut fiat, precamur: dolemus fortunam, optamus ſincere, ut malum recedat, cuius ipſe autor eſt, noſtra quoque ipſi damus conſilia, caetera. At! quanto moerore premitur animus, ubi cernimus, noſ illi, amiciffimo nobis homini, auxilio eſſe non poſſe! quantis ille ſignis proditur triftitiae! Lacrymas ipſi effundimus, oculi, languoris teſtes, humum intuentur, facies tandem

tandem tota pallefcit, et, quae funt reliqua fummi in amicum amoris, fummae de calamitate ipfius indigna triftitiae, criteria. Proftant in hiftoria, tum facra, tum profana, luculenta huius rei exempla, quorum attuliffè quaedam fatis quidem iucundum, a fcopo autem meo alienum foret. Experiencia infuper me excufat quotidiana. Eadem ergo atque una caufa eft, quae animum compellit, contriftatio nempe ex calamitate alterius orta, diuerfi tamen enafcuntur euentus. Omne id, de quo dixi, fuperat odium, vehemenriffimus ille affectus, in iram fi excandefcit, multoque plura atque significantiora edit figna. In caeteris aliquid ineft quieti placidique, hic vero concitatus eft totus. Tunc labia quatiuntur, horrent tunc ac fubriguntur capilli, *) fpiritus coactus, ac ftridens articulorum, fe ipfos torquentium, fonus, tunc complofae facpius manus, pulfataque pedibus humus, et totum concitum corpus, magnasque agens minas, foeda visu et horrenda facies. Tot enim, fingo iam rem, tantorumque in hominem, amicum antea, collatorum beneficiorum recordatio, ingratiiffimique animi cogitatio, tantopere mentem percellit, atque excoecat, ut ipfi nobis non conftemus, omnis imago hominis fere abiiciatur, per rabiem iftam in bestiam transformetur, imo omnis humana exuatur natura, adeo, ut illi vel triftiffimam mortem inferre, putemus non efle penitus indignum laude. E vehementiore igitur animi commotione maiorem quoque corporis oriri patet mutationem. Quaelibet fcilicet animi affectio concitata cum vehemente fanguinis fluxu, fluidique neruei commotione extraordinaria, ita coniuncta eft in corpore humano, ut partim fanguis a corde recedat, in affectibus gratis, partim vero in ingratis ad ipfum redeat, non fine multiplici utilitate, fingularique Dei prouidentia. Hoc certe tenendum eft, pro diuerfitate affectuum diuerfam quoque

*) Nolo e Seneca omnem irafcentium habitum, quem l. i. *de ira* egregie delineat, reperere, alibi quum de ea fermo futurus eft, pauca modo affero.

quoque in corpore esse mutationem, diuersosque gestus, ut, qui dominetur, loquor autem non de eo, quod raro et extraordinarie, sed naturaliter, saepius et ordinarie fit, non difficile sit perspicere; in quo praecipue diligentem se praebuit indagatorem affectuum Claramontius *de coniectandis hominum moribus*, quem libellum opus sane noui argumenti atque incomparabile vocare non erubuit Herrm. Conringius; cuius scilicet cura recensitum prodiit Lugd. 1704.

§. IIII

Eaque inprimis in Capite.

Caput hominis praecipua pars corporis est, quae et multum cum animo habet commercii, et singularem cum corde familiaritatem. Totius animantis in eo regimen est, et sensus *) atque nerui in id redeunt, vel hic initium capiunt.**) Mirum igitur non est, quod praecipue hic per nimium sanguinis aestum plurima se prodant affectuum signa, mutatioque tanta sit saepe in capite, quanta in animo. Illud tacebo, caput loco positum esse excellenti, et in oculos spectatoris quam maxime incurrere, reliquo corpore maximam partem latente. Plurimi ergo, si non omnes, in capite exprimuntur affectus, grati atque ingrati, primarii et secundarii, vehementes atque minus vehementes, licet alio plerumque atque alio modo. Nemo igitur mirabitur, quod poetae, qui elegantiam in eo ponunt minime spernendam, ut membra corporis pro affectibus usurpent, in formulis, quae ad Caput attinent, ingenio suo non ita exultent. Non destituuntur ratione. Caput enim omne illud complectitur, quod collo impositum videmus. Nimis ampla igitur pars est, nec commode, quod omnium index fere atque sedes affectuum est, unius vel alterius loco poni potest sine summae pericu-

*) Hinc a Gregorio Nazianzeno τὸ τῶν αἰσθητικῶν ἐργαστήριον vocatur.

***) Vt nomen quoque suum inde tulisse Caput, Varro ad Ciceronem scribat, Lactantio narrante de Opif. D. c. 5. n. 6.

periculo obscuritatis. Simpliciter ergo, quod scio, sicut in aliis membris alibi videbimus, nusquam affectus loco ponitur, quamuis ambabus dem, per metaphoram caeterosque tropos, pro variis rebus saepissime poni. Attamen varie, quod dixi, in Capite se exprimunt affectus. Varios efficiunt capitis gestus et motus, additisque his limitibus affectus omnino indicantur, indeque singularis, vel hoc signo pro re signata posito, oritur elegantia. Quaedam igitur hic de totius capitis gestibus, affectuum indicibus, praecipiam, ne singulas capitis partes post tractaturus, totum illud neglexisse videar.

§. V

Gestus quantum in Oratore momenti habeant, rei pertractandae atque voci si accomodentur, non opus est, ut pluribus commemoretur. Omnes, qui de arte Oratoria scriptum reliquerunt, id satis cognitum habuere, ideoque singularia de iis dederunt praecepta. Praeter caeteros Per. Francius: *de eloquentia exteriore*, utilissima quaeque collegit, e veterum praesertim monumentis, qui hic quoque eminent. Aristoteles atque Quinctilianus imprimis in censum veniunt, quorum posterior de legibus eorum concinnandis eo magis sollicitus fuit, quo confidentius lib. cit. VI. 1, 4. sibi persuasit, non ex facto modo et dicto, h. e. rei grauitate, vocisque urbanitate, sed uultu, habitu, atque aspectu moueri solere auditores. Idem ille XI. 3, 69. contendit, praecipuum, ut in toto corpore, ita et in actione, caput esse. Varias deinde enumerat rationes, quibus fieri possit, ut, quemadmodum vox et sonus in oratione varie pro rerum modo adhibeantur, et grandia elate, iucunda dulciter, moderata leniter canantur, ita caput cum gestibus caeteris, voce atque affectibus consentiat. Tandem n. 71. addit, praeter annuendi, renuendi, confirmandique motus, inesse ipsi et verecundiae, et dubitationis, et admirationis, et indignationis motus, notos satis, omnibusque communes. Dinumerat ergo varios capitis gestus, variarum rerum indices. Quorum tamen nonnullorum tractatione eo maiori iure

*Varii capitis
gestus pro
variis ponun-
tur affectibus.*

iure superfedere possumus, quo communiore atque magis noti a *Quinctiliano* nominantur. Quem e.g. fugit illud *Homeri*: κεφαλῇ κατανύειν, quod vel toties de Iouis ipsius nutu consensuque simplici non tantum adhibitum legimus, sed de confirmatione etiam nonnunquam usurpatum, promissoque sanctissimo, cui fides habenda sit, quod vel probatissimum sit inter immortales certitudinis testimonium, quod neque per leuitatem, neque per fraudem, neque per impotentiam, fiat irritum, ut recte intelligunt *Eustathius*, aliique, *Clarkio* obseruante: εἰ δ' ἄγε, quod si non credis: sic rata habiturum promittit Iupiter vota *Thetidis*, pro honore fortunaque filii nuncupata; *Iliad.* l. 524.

Ἐἰ δ' ἄγε, τοῖ κεφαλῇ κατανύσομα, ὄφρα πεποιθῆς,
 τοῦτο γὰρ ἐξ ἐμέθεν γε μετ' ἀθανάτοισιν μέγιστον
 τέκμων· οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλόν,
 Ὀυδ' ἀτελεύτητον γ', ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανύσω.
 *α. καὶ κωνάησιν ἐπ' ὄφρ' ὄσι νεῦσε *) Κρονίου.

Sed missa haec facio, hoc uno obseruato, quod scilicet hanc notionem merito poeticam putare possis. Spernunt eam plerique profaici. Abstinet ab ea simplex *N. T.* stilus, ubi in plerisque locis haec vox cum deriuatis annuendi, in paucis consentiendi, et οὐκ ἐπιπέυειν dissentiendi, potestatem retinet. Promittendi notio meo quidem iudicio non occurrit. Ea ad affectus propius spectare videntur, quae *Quinctilianus* l.c. in transitu monet, ubi quid deiectum, quid supinum, quid in latus inclinatum, quid praedurum ac rigens sit caput, ostendit. Affectuum signa igitur ex his gestibus depromam, et de *Opertura* atque *Depressione*, *Apertione* et *Elatione*, nec non *Motione*

*) De primitiuae vocis νέω usu, in affectu pudoris indicando, suo loco dicam, ubi de Vultu et Facie praecipiam, affectuum indicibus, ex occasione loci cuiusdam *Herodiani*.

stione nonnulla dicam. Certius est, ire per singula. De oper-
tura primum. *)

§. VI

Variis de causis homines se operiunt, nec ineleganter ca-
put operum usurpant poetae ad affectus indicandos. Caput oper-
tum pudoris
loco ponitur
apud Latinos.
Nolo eorum mentionem facere, qui caput operiunt, fallere
ut possint alios, vel summo periculum euitare studio, quo-
niam ad nos non pertinent. Eos in scenam protraham, qui
lucem fugiunt atque oderunt, latebrasque quaerunt, pudoris
causa, nec non caput operiunt. Pudoris nimirum nos sta-
tim certiores facit definitio, capitis opertum, lucisque fugam
necessarias esse consecutiones, luculentaque ipsius testimonia,
ut vel poetae naturam pudoris ne pulchrius quidem descri-
bere potuissent, quam tegumento capitis, pudoris loco posito.
Pudor nimirum differt a poenitentia, nec semper cum illa
coniunctus est, siquidem non tam taedium est ob malam
actionem perpetrata, quam ob noticiam, quam alii de eius-
modi actione habent. Actiones num cum lege conueniant,
nec ne, multi nonnunquam parum curant. Bonae modo
videantur esse. Occultare igitur malas quam maxime stu-
dent, ut ne de existimatione detrahatur aliquid. De nobis
enim nostrisque perfectionibus bene sentire alios ut cupia-
mus, a natura fere nobis datum est, et quisque cupid; quod,
actiones malae aliis si innotuerint, non obtinebimus. Saluo
potius demum pudore quum salua maneat fama, ut e pro-
uerbio constat, i. e. quum tam diu demum bene audiamus,
quamdiu nihil, cuius nos pudere possit, admiserimus, ma-
le non possunt non de nobis alii sentire. Vox ergo tunc exi-
stis perturbata! tunc lacrymae fiunt! Exemplo sit Pamphila,
miri apud Terentium decoris virgo, Thaidi a milite dono
data.

C 2

*) De ritu veterum caput operiendi plura qui legere cupit, euoluat
Ferrarium: de re vestitaria veterum, Barthium ad Claudianum, Freins-
hemium ad Curtium, aliosque multos.

data. Hanc a Chaerea, qui tanquam eunuchus ad illam deductus fuerat, vim passam denuntiat Pythias Phaedriae, ipsique rem admiranti detestantique nefandam, ac haerenti, vera sint relata nec ne, respondet: *Virgo ipsa lacrumat, neque, quum rogites, quid sit, audet dicere.* Act. 4. sc. 3. Eunuch.

Lacrymas, vocemque impeditam sequitur fuga praesentium. Pudore scilicet dignum rubicundo scelus qui perpetravit, omnibus fere cognitum, non potest non credere, suam vel praesentiam illud in mentes omnium esse reuocaturam, summum inde effecturum contentum, omniumque sermones ab ipsa petitum iri. Hanc idearum consociationem studet impedire, praesentiam aliorum euitando, tenebrasque amando atque solitudinem. Vnde pedem proferre pudor vetat. Sic Achilles in Iliade I. v. 349. sq. a fociis seiunctus, statim fedet, quum puella ipsi raperetur, atque ad litus maris inspicit pontum, quod, sicut matri queritur, Agamemnon ipsum contumelia affecerat, praemio virtutis spoliatum:

Ἀχιλλεύς

Δακρύσας, ἐτάρων ἄφαρ ἔζητο νόσφι λιαθείς,

θῖν' ἐφ' ἀλός πολιῆς, ἑρώων ἐπὶ ὕνοπα πόντον.

At mundum deferant, hominum qui refugiunt societatem, necesse est, quippe quorum praesentiam neque euitare semper possunt, neque ipsa prorsus carere. Fit ergo, ut caput operiant, quotiescunque lucem vident, vel rem, pudore dignam, patrant, putantes, ipsi quum non videant alios, ab aliis se non animaduerti. Hinc eleganter *Horatius Sat. II. 3.* Damasippum, cum ipso colloquium instituentem, inducit, illique pudoris signum tribuendo, quo sit affectus animo, demonstrat. Hunc, dignitate senatoria celebrem, ad mercaturae studia atque negotia deflexisse scimus. Mores eiusmodi non raro sequitur paupertas, quod sentiunt, qui artem, quam non intelligunt, exercent. Perditis ergo facultatibus, omnia quum ad medium Ianum fracta esse videret, aliena curare, barba-

barbatusque magister, sic vocabantur olim ob habitum negligentem barbamque longam philosophi, *) fieri incipit. Timens enim, ne insanus existimeretur ab omnibus, in flumen de ponte, quo urbi iunxerat insulam Tiberinam Fabricius, praecipitem se dare constituit. Res iam in eo est, sicut ipse fatetur cordate, ut perficiatur, ex improviso machinaeque quum Stertinius accedens, et mentem leniens, de omnibus desperantem, consiliis, omne impedit facinus. Rem turpem sane, quam quis peracturus, merito suffundendus est pudore! Prodit hunc affectum, ut caeteri, quos ma-

nus

*) Vix, Luciani dialogum mortuorum X. lecturus, risum tenebis. Charon ibi, timens, ne multis onusta sarcinis, scaphula sit interitura, Mercurio munus imposuisse dicitur, curam gerendi, ne quis, nisi nudus, nauim conscendat. Varii nauiculam ingrediuntur. Tandem Mercurius: ille vero seuerus, inquit, de habitu quidem, factumque praefereus, superciliis arrectis, in meditando defixus quis est? iste, qui prolixam demisit barbam? philosophus aliquis. Depone ergo et tu habitum primum. Tum ista omnia. Iupiter! quam inanem ostentationem gerit, quantam inscitiam, et rixandi libidinem, et vanam gloriam, quaestiones impeditas, disputationes spinosas, sententias perplexe inuolutas, — impudentiam, iram, luxum et mollietiam; neque enim me fallunt, quantumcunque studiose praeregis ea. Tum porro mendacium depone, atque inflatam arrogantiam, eamque de te opinionem, quasi melior sis aliis: etenim, si cum istis omnibus conscendas, quae te quinquaginta remorum nauis accipiat? Remoue etiam barbam istam, grauem sane et hirtam: quinque minas pili minimum pendunt. T. I. Opp. Luciani p. 369, sq. ex nitidissima, Hemsterhusii Reiziique editione, quae Westenii sumtibus lucem vidit *Amstelod. 1743. Tomis III.* Stultitiam ergo et suam Damaspippus, amici precibus victus, pallio tegendi philosophico capit consilium, quod certe, nimiam Charontis Mercuriique inhumanitatem si nouisset, nunquam fecisset, lubenter potius de ponte praecipitem se dedisset, a Charonte comiter exceptus, cuius nauim non nimis onerasset, bonis quippe profusus omnibus.

nus intulisse sibi legimus, Damasippus capite obuoluto. Sic enim ipse de se: v. 37.

*-- Male re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit Stertinus.*

Omnium, inquis, rerum profusio, res ad incitas redactae Damasippum in desperationem duxerunt, nec pudori tribuenda sunt, quae desperationem consequuntur! Est ita. Noli tamen commotiones animi penitus dissociare, saepe coniunctas, Nam si pudori nimis indulseris, hic in desperationem vertitur. Caput saltem opertum pudoris indicium esse, ipsa testantur, quibus solatus est hominem insanum, Stertinii verba. Quippe qui melius sciuit, quid causae infit, admonetque Damasippum, ut caueat sibi, ne patret aliquid, viro senatorio minime dignum, improbam scilicet esse, qua sit affectus, quamque significet capite operto, verecundiam: *Caue, faxis*

*Te quicquam indignum, pudor, inquit, te malus urget,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.*

Iungo Horatio Petronium, ut apud profaicos eandem nonnunquam occurrere elegantiam constet. Encolpius ibi,*) iuuenis honestus, fatisque hac in causa verecundus, praeter spem, opinionem, voluntatem, a vetula quadam deceptus, Ascylton persequi quum coepit, nec, quam teneat viam, attendit fatis, medios inter titulos, medias inter meretrices, easdemque nudas, se in fornitem deductum agnoscit. Dignam honesto viro rem peragit. Exsecratus aniculae infidias, operit caput, mediumque per lupanar effugit. Duplex capitis obiecti ratio esse viderur: Altera, ut caueat sibi a voluptate, Vlyssis-

*) Male haec omnia tribuuntur Ascylto, a Taubmanno ad Curt. III. aliisque, quod certe eo magis miror, quo clarioribus Encolpius ab ipso verbis distinguitur.

Vlyffisque mores pie imitetur laudabiles, quem, oram Siciliae praeternauigantem maritimam, aures legimus obturasse cera, cantu Sirenum ne caperetur dulcissimo, blanditiisque ipsarum vitae exponeretur periculo; altera, ut pudori consulat, pudorisque signum praebat. Sapienter ergo Petronius silet affectum, nec dicit: quae quum videret, pudore rei ipsum coepit, sed criterium pudoris affert modeste: *operuit caput* Encolpius. Pudorem his locis omnibus debere subintelligi, actiones suadent contrariae, et *caput apertum*, quod indicio esse voluerunt scriptores prosae poetaeque, hominis, omnem pudorem abiicientis, in re praefertim turpi, qua se implicitum videbat ille Petronianus. Ita enim Ergasilus parasitus apud Plautum Captiu. Act. 3. sc. 1. v. 15. de iuuenibus, famam atque verecundiam post auaritiam habentibus, queritur:

*Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
quam in tribu aperto capite fontes condemnant reos.*

Turpia sunt haecce loca. Quae qui non refugit, nec saltem caput operit, et erubescit, omnem pudorem, omnem famam, omnem honestatem abnegasse, omnem hominis naturam exuisse putandus est. Pudor praeter alia est, qui omni frenos iniicit malitiae, ipso consumto, quid loquantur homines, aut faciant, parum pensi habent, cupitis dummodo potiantur. Satis est de Latinis.

§. VII

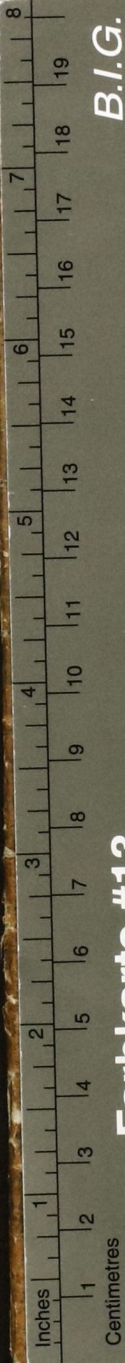
Graecis num iidem fuerunt mores? quidni. Totus hoc comprobare videtur virginum desponsatarum caput velandi ritus. Praeter metum enim pudor praecipua est illa commotio, qua eiusmodi foeminae et afficiuntur et affici debent. Pudoris ergo signum fuisse hunc ritum dubitatione caret. Praeter has alii apud Graecos caput operiebant ad indicandum, quo afficiebantur, pudorem. Testabantur illum

D

olim

olim capite in sacris aperto. *) Peccatorum scilicet commissorum recordatio, iustaque erga summum Numen reuerentia, affectum hunc merito gignit. Eleganter ergo scriptores Capitis obnupti mentionem faciunt, ipsam vocem pudoris silent. Sophoclem nolo tibi sistere, qui, vel Bourdelorio monente, hanc elegantiam tangere videtur. Ipse, qui omnes antecellit, Homerus, Odysseus, v. 84. seq. Vlyssen, ob cantum Demodoci, pudore suffusum, commemorat; nihilo tamen secius signum pudoris tantum affert, ipsumque caput veste obuoluisse canit. Et quid multa? Quae de iuuenibus, ad lupanar euntibus, ex scriptoribus supra Latinis protuli, hic repetenda veniunt e Graecis, Lucianus, dialogo, quem supra citavi, fata philosophi venuste satis enarrat. Miser ille, pallio remoto, barbaque detonsa, serra scilicet, ut omnia videantur ridicula, (γελοιώτερον γὰρ τοῦτο) stare adhuc in litore fingitur Syrgis. Demta enim nondum sunt supercilia, nauiculam nimis onerantia. Tandem lacrymantis et ad mortem expauescentis miseretur Mercurius, ipsumque cito iubet nauim inscendere. Post, sine intermissione reliquis vehementius plorantem alloquitur, causasque lacrymarum ex eo quaerit. Serio ille, se de immortalitate animae cogitasse, affirmat quidem, Menippus contra, alia esse; quae eum pun gere credat, quod scilicet non amplius coenae posset coenare apparatus, neque, caput pallio tectum habens, lupanaria circumire. Sic verba Menippi sunt: ὅτι μηκέτι δειπνήσει πολυτελή δαίπνα, μηδὲ νύκτωρ ἐξίαν, ἀπαντας λανθάνων, τῶ ἱματίῳ τὴν κεφαλὴν κατελήσας, περιέσειν ἐν κύκλῳ τὰ χαμαιτυπεία. Factum inde est adeo, ut κεφαλὴ καλυπτομένη pudoris loco simpliciter poneretur, et contra, qui, misso pudore, rem pudore dignam patrarant, eam κεφαλὴ γυμνὴ perfecisse dicerentur. Passim ἐγκαλύπτειν simpliciter de pudicis usurpatum legitur hominibus. Luculenter id comprobat Aeschines rhetor: de legatione falsa, p. m. 261. Opp. Demosth. Mores scilicet Demosthenis ibi enarrantur, quibus fuerit ostendere conatus, quanta Philippo praestiterit officia. Varia ergo in suam laudem dixisse fertur, tandem et maxime ridenda adiecit, et talia, quorum collegas praesentes ita debuerit pudere, ut vel caput obtegeret fuerint coacti: προσέθηκε — τὰ γε δὴ καταγέλασα παντελῶς, ἐφ' οἷς οἱ συμπρέσβεις ἐνεκαλύψαντο. Vides hic simpliciter dici, ipsos se obtexisse. Imo tam frequens haec elegantia est, ut vel Hesychius obseruauerit, ἐγκαλύπτειν idem esse atque αἰσχύνειν. At! Ebraei dum eadem ratione pudorem indicant, Operumque Caput pudoris loco ponunt? Hac de re in posterum.

*) De ritu capitis in sacris operiendi egit, praeter Lakemacherum in Obseru. Philol. P. III aliosque, excellentissimus quondam huius academicae Orator, summumque ornamentum, I. G. Bergerus, in diss. singulari, ubi mecum consentit, et caeteris huius ritus rationibus pudorem quoque annumerat.

B.I.G.

Farbkarte #13

B. A II

II d
82

DE
E G A N T I A
O N I S P O E T I C A E

I N
L I B R I S H U M A N I S
V V M L O C O P O S I T I S
I M P R I M E N T A T I O P R I M A

Q U A M
P R A E S I D E
F R I D E R I C O H I L L E R O

P R O F E S S O R I
P U B L I C O
E S. P U B L. O R D I N. A L V M N
E L E C T. E P H O R O
I. S E P T E M B R. c l o l o c c L X V I
A D I T O R I O M A I O R I

A U C T O R
I A N V S G O T T L I E B C L V G I V S

V I T E B E R G. S A X O
V I T E B E R G A E
C O E D I T O R I O C H R I S T O P H. T Z S C H I D R I C H I I

